

Cultuurhistorische publieksactiviteiten 2022

Voorbeelden van jaarlijks terugkerende thema's:

- 8 maart Internationale Vrouwendag: blog
- 4 & 5 mei bevrijding en herdenking WOII: blog
- 14 & 15 mei Nationale Molendag: Blog
- 6 juni de jaarlijkse 'Dag van het Kasteel': blog
- September Open Monumentendag met het thema 'duurzaamheid': dit jaar klein symposium met een boekpresentatie over het boek n.a.v. 900 jaar afdamming Kromme Rijn.
- Oktober Maand van de geschiedenis: publieksactiviteiten in het RAZU en rondleidingen depot

Activiteiten 2022 (fysiek)

Tentoonstelling 18e -eeuwse militaire hospitalen (Rhenen, Wijk bij Duurstede en Vijfheerenlanden)

Stadsmuseum Rhenen en het RAZU slaan de handen ineen om in 2022 een tentoonstelling te organiseren rondom de 18e -eeuwse militaire hospitalen in Rhenen, Wijk bij Duurstede en Vianen.

De tentoonstelling presenteert het verhaal van deze roerige tijden vanuit verschillende personages (van burger tot soldaat, van bestuurder tot ziekenhuisleverancier) in de trouwzaal van het museum. Bij de vormgeving van de tentoonstelling wordt rekening gehouden met de combinatie van plat en driedimensionaal materiaal, waarbij ook gebruik wordt gemaakt van een audiotour.

Daarnaast worden er aansluitende publieksactiviteiten georganiseerd, zoals het inrichten van een (digitaal) geschiedenislokaal, lezingen over bijv. de opgraving in 1979 in Rhenen en wandeltochten waardoor geschiedenis op locatie wordt beleefd.

The Metropolitan Museum of Art

Het RAZU heeft diverse archiefstukken die ons meer vertellen over deze historie:

- * RAZU, Archief Bestuur van Stad en Land van Vianen, 1534-1810 (413), inv. nr. 458, rekening aan het hospitaal 31 december 1794 en 7 januari 1795.
- * RAZU, Archief Bestuur van Stad en Land van Vianen, 1534-1810 (413), inv. nr. 459, rekeningen waarop het vervoer van zieken vermeld staat (1795 – 1799).
- * RAZU, Archief Stadsbestuur Rhenen, 1337-1813 (152), inv.nr. 490, stukken betreffende requisities en leveranties ten dienste van de Engelse troepen en het Engelse hospitaal te Rhenen 1794-1796.
- * RAZU, Archief Stadsbestuur Rhenen, 1337-1813 (152), inv.nr. 490, bijlagen behorende tot de rekening van kameraar Roghair, wegens leverantie van turf en stro aan het Engelse hospitaal 1794-1795.
- * RAZU, Archief Stadsrecht Rhenen, 1438-1812 (066), inv.nr. 600-6, R. van Keppel; Attesteert dat Hendrik Tijssink zich in 1787 als een ware patriot heeft gedragen en in 1794 door de Engelse troepen is mishandeld en van zijn tijdelijke welvaart beroofd en daardoor moest zwerven

Doelgroep: museumbezoekers die graag worden geïnformeerd over de historie van hun eigen omgeving. De tentoonstelling is niet alleen volwassenen, maar ook voor gezinnen leuk om te bezoeken. In de zomermaanden zullen ook toeristen en andere dagjesmensen die zich willen verdiepen in de regio de expositie bezoeken.

Samenwerkingspartners: Stadsmuseum Rhenen en de archeologische werkgroep van Historische Vereniging Oud Rhenen (in verband met de opgraving in 1979).

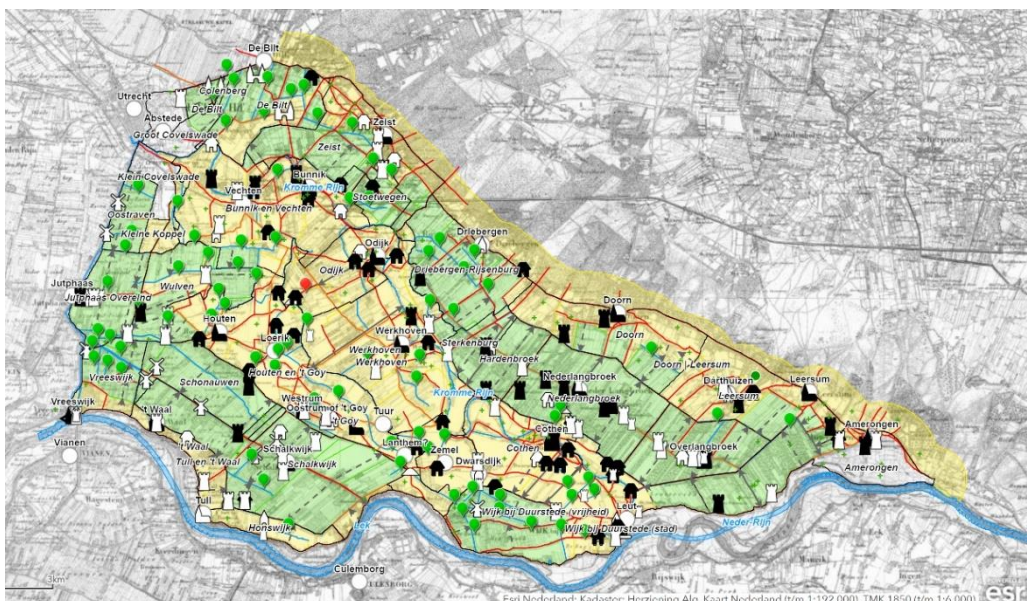
1122 - 2022: 900 jaar afdamming Kromme Rijn (Wijk bij Duurstede, Houten en Bunnik)

In 2022 is het 900 jaar geleden dat met de afdamming van de Kromme Rijn te Wijk bij Duurstede de Lekdijk van Vreeswijk naar Amerongen werd gesloten en de broeklanden in het zuiden van de provincie Utrecht konden worden ontgonnen. Ter herdenking daarvan wordt er een nieuwe publicatie uitgebracht over het Kromme Rijngebied in de middeleeuwen, met een bijbehorende digitale kaart. Het uitgeven van het boek is een samenwerking tussen het RAZU en de Historische Kring Tussen Rijn en Lek en een aanleiding voor aansluitende publieksactiviteiten:

- Symposium voorafgaand aan de Open Monumentendag ter lancering van het boek, met presentaties van de auteurs en overhandiging van het eerste exemplaar aan burgemeester Iris Meerts.
- Het inrichten van een (digitaal) geschiedenislokaal over de invloed die de afdamming heeft gehad.

Doelgroep: geschiedenisliefhebbers met een speciale interesse voor de middeleeuwen en het Kromme Rijngebied. Het boek betreft een wetenschappelijk verantwoorde publieksuitgave, maar het is geen wetenschappelijk studie. Onder andere de leden van historische verenigingen en (semi) professionals rondom waterschapbeheer, landontginning en historie behoren tot de doelgroep. Ook inwoners en bezoekers van het Kromme Rijngebied die meer willen weten over het ontstaan en de ontwikkeling van deze regio worden bereikt met het boek.

Samenwerkingspartners: Historische Kring Tussen Rijn en Lek, Hoogheemraadschap Stichtse Rijnlanden: 900 jaar waterbeheer, VVV-punten en Museum Dorestad.

Digitale kaart n.a.v. het boek *'De dam bij Wijk en het Krommerijngebied in de middeleeuwen'* door Ad van Bommel en Eddie Poppe

Museum Dorestad brengt vijf tijdschriften uit vanuit het project 'De Kromme Rijn Vertelt'. De tijdschriften behandelen vijf thema's die ingaan op de relatie tussen de mens en de rivier door de eeuwen, voornamelijk over de manier waarop de rivier werd gebruikt. Tijdschrift drie gaat over de dam in de Rijn in 1122 waar het RAZU een kleine bijdrage aan levert.

Willem van Abcoude in nieuw licht (Wijk bij Duurstede)

De Willem van Abcoudestichting bestaat in 2022 40 jaar en wil dit jubileum aangrijpen om het leven van de heer Willem van Abcoude, heer van Abcoude en Wijk bij Duurstede en stichter van het Ewoud & Elizabethgasthuis, in boekvorm te laten beschrijven. De Stichtse edelman Willem van Abcoude (1345-1407) was één van de grote politieke spelers in de 14e eeuw. Zijn uitgebreide bezittingen (ook buiten het Sticht), maar ook zijn politieke optredens en zeker ook zijn stichtingen in Wijk bij Duurstede (het Maria Magdalenaklooster en het Ewoud en Elisabethgasthuis) en Utrecht (klooster Nieuwlicht en het Bartholomeusgasthuis) maken dit zichtbaar.

Regionaal Archief Zuid-Utrecht

Zijn voorvader, Gijsbrecht van Abcoude, verleende Wijk bij Duurstede in 1300 stadsrechten. Zijn dochter Johanna van Abcoude trouwde met Jan van Brederode, die in 1409 het klooster van Wijk bij Duurstede belegerde. Bij de totstandkoming van deze nieuwe uitgave treedt het RAZU op als adviseur. Samen met de Willem van Abcoudestichting organiseert het RAZU een kleine bijeenkomst waar het boek gepresenteerd wordt en Willem van Abcoude, zijn tijdgenoten en hun stichtingen centraal staan.

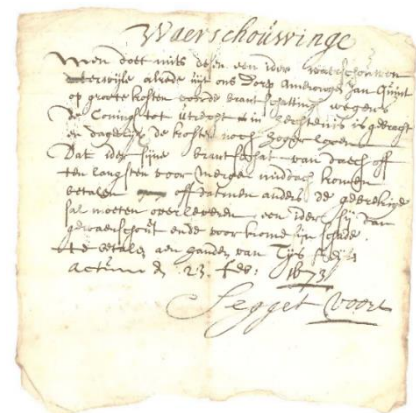
Doelgroep: inwoners van Wijk bij Duurstede die zich willen verdiepen in deze voormalige medebewoners en hun inzet voor de stad, daarbij ook geïnteresseerden in het Ewoud & Elizabethgasthuis. In het bijzonder de leden van de Willem van Abcoudestichting. In algemene zin historici en overig liefhebbers van de middeleeuwen.

Samenwerkingspartners: Willem van Abcoudestichting en lokale historische verenigingen.

Reddeloos, radeloos, redeloos: herdenking Rampjaar 1672. Input voor de expositie-tournee met aansluitende lezingen (Rhenen, Utrechtse Heuvelrug en Wijk bij Duurstede)

In 2022 is het 350 geleden zijn dat de Franse koning Lodewijk XIV Nederland binnenviel, ondersteund door de koning van Engeland en de bisschoppen van Munster en Keulen. Het Rampjaar heeft een belangrijke plaats in de geschiedenis van Nederland, maar bij het grote publiek is hier weinig over bekend. Het Platform Rampjaarherdenking wil hier iets aan veranderen en zal in de loop van 2022 de publiekscampagne 'Utrecht in het Rampjaar' realiseren om de algemene kennis over dit thema te vergroten, onder andere met een expositie-tournee langs verscheidene bibliotheken.

Het RAZU levert voor deze expositie bijzondere archiefstukken die het historische verhaal rondom het rampjaar in Zuid-Utrecht levend houdt. De archiefstukken worden op panelen afgedrukt en getoond in diverse bibliotheekfilialen (Elst, Amerongen, Wijk bij Duurstede).

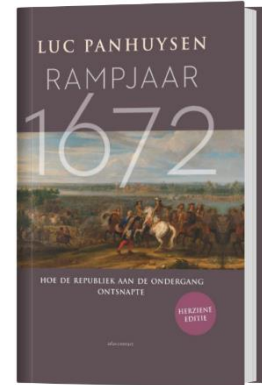

Waarschuwing om de brandschatting te betalen, 1673

Voorbeelden van archiefstukken zijn:

- * RAZU, gerechtsbestuur Lexmond, Achthoven en Lakerveld, 1577-1812 (124), inv.nr. 124, verslag van de schade geleden door de invasie van de Fransen, 1674
- * RAZU, bestuur van Stad en Land van Vianen, 1534-1819 (413), inv.nr. 449, stukken betreffende de inning van contributie en brandschatting voor het Franse leger, 1672-1682.

Daarnaast zal het RAZU in samenwerking met bibliotheken Z.O.U.T twee aansluitende lezingen organiseren in de bibliotheekfilialen waar ook de exposities te bezichtigen zijn. De lezingen worden gehouden in Elst (Rhenen) en Wijk bij Duurstede. In Elst zal Merle Lammers (winnares van de scriptieprijs van het Kenniscentrum Waterlinies te Bunnik) vertellen over de manier waarop tijdgenoten de Hollandse Oorlog (1672-1678) beleefden. Voor haar onderzoek heeft zij gebruik gemaakt van bronnen die onze regio aangaan, onder andere de brieven van Margaretha Turnor die woonde op kasteel Amerongen. Het is de wens om in de regio Wijk bij Duurstede in samenwerking met de Historische Vereniging Tussen Rijn en Lek een lezing te organiseren en daarvoor als spreker historicus en auteur Luc Panhuysen uit te nodigen. Dit jaar is er een herziene versie uitgegeven van zijn boek *'Rampjaar 1672. Hoe de Republiek aan de ondergang ontsnapte'*.

Boek Luc Panhuysen

Reddeloos, radeloos, redeloos: Rampjaar 1672 waardoor Kasteel Amerongen wordt vernietigd

Ook wordt er samengewerkt met Kasteel Amerongen die een tentoonstelling maakt over het kasteel rond 1672 en een bededienst (biddienst) organiseert, in lijn met de bededienst die in destijds werd geleid door predikant Barnardus Keppel. In juli 1672 vielen de legers van Lodewijk XIV Amerongen binnen, op dat moment stond kasteelvrouw Margaretha Turnor er alleen voor. Haar man, Godard Adriaan van Reede, was in Brandenburg om troepen te ronselen voor stadhouder Willem III en haar zoon is gevlucht met zijn gezin naar Utrecht. Huurlingen in dienst van het Franse leger, plunderden de dorpen Rhenen en Amerongen. De inwoners verlieten halsoverkop het gebied. In de nacht van 12 op 13 juli 1672 ontvluchtte ook Margaretha kasteel Amerongen, ze trok naar Amsterdam. In 1673 werd het kasteel, dat toen in bezit was van Godard Adriaan van Reede en Margaretha Turnor, door de Franse troepen van Lodewijk XIV platgebrand. Later werd op de oude fundamenten een Hollands classicistisch Huys gebouwd zoals dat vandaag de dag er nog staat.

Het RAZU heeft bijzondere archiefstukken die helpen bij het vertellen van dit geschiedenisverhaal, zoals:

- * RAZU, gerechtsbestuur Amerongen, Ginkel en Elst, 1591-1812 (72), inv.nr. 258, stukken betreffende verzoeken om vermindering van belastingen, 1672-1674.
- * RAZU, gerechtsbestuur Amerongen, Ginkel en Elst, 1591-1812 (72), inv.nr. 262, brief van de heer van Amerongen om te informeren naar de geleden schade door de inwoners van Amerongen, 1673
- * RAZU, gerechtsbestuur Amerongen, Ginkel en Elst, 1591-1812 (72), inv.nr. 262, brieven van ds. Bernardus Keppel met informatie over de ruïneuze toestand van het dorp, 1673

Een aantal van deze originele archiefstukken worden als onderdeel van de expositie op Kasteel Amerongen getoond. Alle archiefstukken betreffende de vernielingen door de Fransen worden gedigitaliseerd en zijn daarna online op de website van het RAZU door iedereen te raadplegen.

Doelgroep: bibliotheekbezoekers worden op laagdrempelige wijze geprikkeld door de documenten en het verhaal van de expositie die ingaan op hun leefomgeving. De expositie wordt getoond aan voorbijgangers (jong & oud) die geen historische achtergrond hebben, maar wel geïnteresseerd zijn in belangrijke gebeurtenissen in onze vaderlandse geschiedenis. Bezoekers van de lezingen zijn breed geïnteresseerden en willen zich verdiepen in een regionaal onderwerp. De tentoonstelling op Kasteel Amerongen trekt toeristen en dagjesmensen, maar

zal natuurlijk ook bewoners van de regio aanspreken. Daarnaast zal Kasteel Amerongen in samenwerking met het RAZU een educatief programma ontwikkelen over het rampjaar voor de onderbouw van het Voortgezet Onderwijs in de regio.

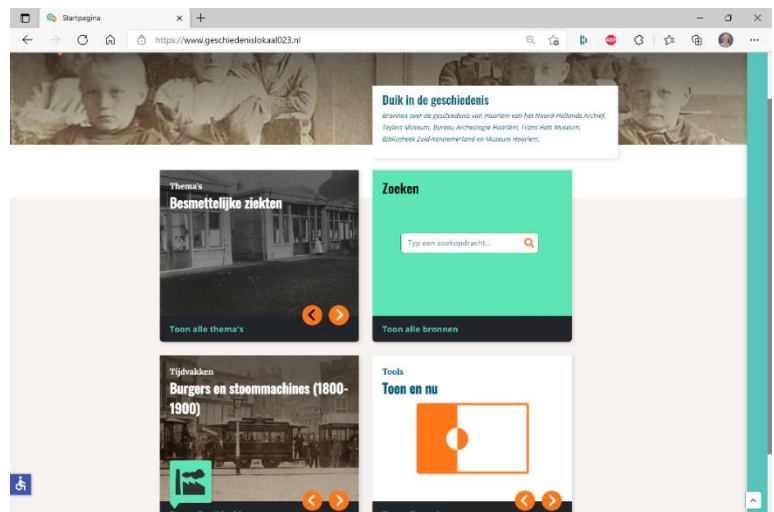
Samenwerkingspartners: Platform Rampjaarherdenking, Kasteel Amerongen, Bibliotheek Z.O.U.T.

Activiteiten 2022 (digitale ontwikkeling en digitaal aanbod)

Realisatie van een RAZU-geschiedenislokaal voor het voortgezet onderwijs

Vanaf 2022 zal het RAZU haar collectie ook ontsluiten voor het middelbaar onderwijs met behulp een Geschiedenislokaal. Geschiedenislokaal is een landelijk digitaal platform waar archiefdiensten hun bronnen beschikbaar stellen aan docenten en leerlingen. Docenten en leerlingen kunnen de bronnen gebruiken in het onderwijs (bijv. voor een profielwerkstuk). Bronnen zijn originele foto's, documenten, objecten, kaarten of filmfragmenten die worden voorzien van een korte, informatieve toelichting. De bronnen worden geraadpleegd via een bronnenoverzicht of thema pagina's. De thema's sluiten aan bij de door het onderwijs gevraagde onderwerpen (denk aan historische Canon of de komende eindexamen onderwerpen), maar ook bij lokale / regionale thema's.

Het beschikbaar stellen van lokale bronnen zorgt ervoor dat geschiedenis een 'gezicht' krijgt bij de jonge generatie. Wanneer bronnen in relatie worden gelegd met zijn/haar eigen woonomgeving, komt een oude bron meer tot leven. Met dit platform kan het RAZU een op structurele wijze een bijdrage leveren aan het onderwijs in de regio.

Voorbeeld van de invulling van een Geschiedenislokaal

In 2022 zal het RAZU de basis van het geschiedenislokaal regio Zuid-Utrecht neerzetten en een aantal thema's vullen. In lijn met de overige activiteiten in 2022 zal het geschiedenislokaal regio Zuid-Utrecht in ieder geval worden gevuld met bronnen over:

- Middeleeuwen : 900 jaar afdamming (Wijk bij Duurstede & Bunnik)
- Rampjaar 1672 (hele regio)
- 1794-1795 begin patriottentijd : 18e -eeuwse militaire hospitalen (Rhenen, Wijk bij Duurstede en Vijfheerenlanden)
- WOII ; verzetsstrijdster Loek Caspers (Utrechtse Heuvelrug)

Doelgroep: leerkrachten binnen het voortgezet onderwijs (vmbo, havo, vwo) die gebruik lesgeven in geschiedenis, maatschappijleer, aardrijkskunde, burgerschap en CKV-vakken. Leerlingen die leskrijgen in de bovenstaande vakken en zich willen ontwikkelen in het verrichten van onderzoek of zich verdiepen in een cultuurhistorisch thema (bijv. profielwerkstuk).

Samenwerkingspartners: Bij de ontwikkeling van het geschiedenislokaal regio Zuid-Utrecht is een stagiaire van de Universiteit Utrecht betrokken. Het geschiedenislokaal is een samenwerkingsproject van verschillende archiefdiensten.

Doorontwikkeling website: Ontdekken

De huidige website ondersteunt het online zoeken om originele bronnen te vinden en heeft daardoor een belangrijke rol in de digitale dienstverlening van het RAZU.

Een volgende stap is het aanbieden van cultuurhistorische informatie. Verhalen over specifieke bronnen, onderwerpen of gebeurtenissen. Verhalen in de vorm van blogs, web-tentoonstellingen vlogs of podcasts, maar ook toegang tot bronnen in het geschiedenislokaal. Eenvoudige web-exposities over regionale thema's. Verhalen verschijnen nu als nieuwsberichten op de website, maar zijn ook na hun nieuwsmoment interessant voor historisch geïnteresseerden.

Hiervoor wordt het kopje 'ontdekken' op de website toegevoegd. Via 'ontdekken' komen geïnteresseerde bezoekers niet alleen bij de verhalen die het RAZU zelf verteld, maar ook bij het geschiedenislokaal en bij informatie over onze (fysieke)cultuurhistorische activiteiten en activiteiten van partner-organisaties. Hiermee maken we de bronnen en het verleden beter zichtbaar voor een breed publiek.

Collectie ▾ Praktisch & Actueel ▾ Over ons ▾ Privacyverklaring

350ste geboortedag van Maria Ponderus

Gepubliceerd op 27 januari 2022 in Nieuws.

Naar haar eigen wens vieren wij vrolijk de 350ste geboortedag van Maria Ponderus.

In het 18^e-eeuwse Leerdam zal het aan de Linge een gemoedelijke plek zijn geweest bij het Hofje dat is vernoemd naar de stichteres, mevrouw Van Aerden (zie afb. 1). Het hofje bestaat uit huisjes en een binnen- en bultentuin. De vrouwen die in de 18^e eeuw in aanmerking kwamen voor een huisje hadden niet veel te besteden en zochten vermoedelijk elkaars gezelschap op. Het leven op het hofje is gemakkelijk in te beelden: vrouwen die op een zonnige dag in elkaars arm inhaken en in lange rokken, met opgestoken haarkapsels, babbelen door de tuin van hun onderkomen wandelen.

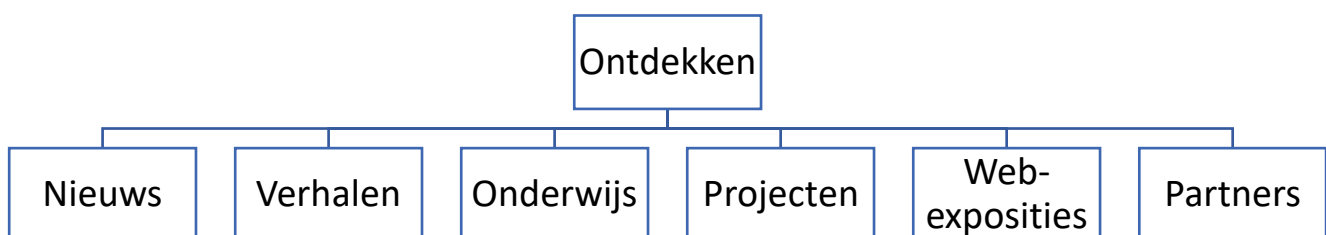
De aanleiding van de bouw van het hofje was het testament van Maria Ponderus (zie afb. 2). Zij werd geboren op 27 januari 1672 en kwam uit de goeude burgerij. Op 20-jarige leeftijd trouwde ze met de bijna 30 jaar oudere Pieter van Aerden die werkzaam was als notaris in Den Haag. Ponderus kende grote tegenslagen in haar leven. Zij was niet alleen ruim 45 jaar weduwe, maar overleefde ook haar zoons en dochter die haar geen kleinkinderen hadden achtergelaten.

De kapitaalachtige vrouw besloot dat met een deel van haar geld een Familie Vrouwenhofje moest worden gesticht en gebouwd, speciaal voor behoeftige vrouwelijke familieleden. Daarnaast kwamen alleen vrouwen van protestante huize in aanmerking voor een woning.

Maria Ponderus, portret uit circa 1700 door Arnold Boonen - Collectie Hofje van Aerden

Blog over de 350ste geboortedag van Maria Ponderus (1672-1764)

Vooruitblik 2023 : Schilders, Wapens, Eureka! en een 'Zaal voor allemaal'.

Medio 2022 starten we met de voorbereiding van de cultuurhistorische activiteiten in 2023. We sluiten aan bij de plannen die in de regio in ontwikkeling zijn, zoals een tentoonstelling over schilders in Rhenen in de 17e eeuw, thema's in het onderwijs en landelijke activiteiten.

Ook met het thema van de Maand van de Geschiedenis in 2023 'Eureka!' wil het RAZU een breed publiek te bereiken. Onder de uitroep Eureka! (voor niet gymnasiasten 'Ik heb het gevonden', waarbij de nadruk ligt op de vondst en niet op het zoeken) nodigt het RAZU mensen uit te zoeken in de collecties van het RAZU en hun vondst in het zonnetje te zetten.

Dat kan natuurlijk in de vorm van een lezing of artikel, maar we denken er ook over om grafisch ontwerpers, dichters en fotografen te betrekken en hen te vragen hun vondst in een nieuw jasje te zetten.

Daarnaast wordt er gekeken naar een mogelijke samenwerking met het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Geslacht en Wapenkunde. De vereniging is opgericht in 1883, in 2023 is dat 140 jaar geleden. Het RAZU beheert de *doublettenbibliotheek* van het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Geslacht en Wapenkunde. Deze boeken over genealogie en heraldiek kunnen de basis vormen van diverse publieksactiviteiten

Museum Dorestad heeft in haar nieuwe opstelling een 'Zaal voor allemaal', een ruimte voor wisselexposities. De gedachte is dat RAZU jaarlijks, samen met museum Dorestad en/of andere samenwerkingspartners, een tijdelijke expositie in deze zaal inricht. Of dit in 2023 al mogelijk is hangt samen met de planning van de verbouwing en inrichting van de nieuwe museumlocatie.